

244

BUDAVÁR FÖLFEDEZÉSE

Szomorú szállóige már: idegeneknek kell idejönni, hogy a tulajdon hazánkat megismerjük, hogy rádöbbenjünk: mekkora vagyonnal rendelkezünk. A mondás nemrég rajtam is beteljesedett. Gyakorta kószalok a várnegyedben, de az egykori királyi palotát mindeddig messze elkerültem. Tudtam ugyan, hogy a déli szárnyban megnyílt a Vármúzeum, de féltem, hogy újraismétlődik, ami 1945-ben történt velem: a kiegészített romok közt bukdácsolva, rá kellett döbennem, hogy ez a palota alig volt egyéb habarcsblöffnél, aranyozott gipszirkalmaknál. Egykor, egy rezsím szimbóluma, a hazudozás építészeti kvintesszenciája. S elég volt az új, otromba kupolára rápillantanom, hogy az erőszakolt stílusredukcióban, klasszicizáló alpuritásban ama megtörendő hagyomány szellemi folytonosságára gyanakodjam.

Így hát némi pirulással, inkább az időhiány miatt vittem a Vármúzeumba vendégeimet, jóelőre mentegetőzve magamban, hogy amerikaiak lévén, hozzáédzódhaték már a nagyotmondáshoz. Am a múzeum területére lépve, egyszerre elakadt a szavam — bámulatomban a kitűnő prospektusra hagyatkoztam —, ezt se értem még meg, hogy egy magyar Baedeker a tárgyilagosságával, szerénységével ragadjon meg. Szerzőjének, dr. Zolnay Lászlónak azonban volt mire szerénynek lennie. Belül semmi nyoma a stilisztikai kényeztetéseknek. Illetve annak a gőrcsős igekezetnek, hogy valamiből mindenáron mást akarunk kihozni, mint amit az anyag természete előír. Annál inkább nyoma van a különféle korok és stílusok békéjének — évszázadokon át. Vilt Tibor, Borsos Miklós egyszerű remekei úgy állnak a középkori hangulatú, megejtő hitelességgel és biztonsággal rekonstruált kertekben, mintha mindig is itt álltak volna, már a tatárjárás után, mikor a Palota építése megkezdődött. S kiderült, nem legenda, utazói nagyotmondás az a káprázatos pompa, amiről a hajdani krónikások szólnak. Egy-egy friztoredék, terakotta párkányzat be-

szédes bizonyosság rá, hogy már az Árpád-korban milyen magas szinten állt itt az építészet, a kőfaragás. Kevés maradt meg belőle, de oly nagyszerű, áttekinthető elrendezésben fogadják a látogatót, hogy szinte többet mondanak, mintha az egész épségben maradt volna. E torzók aktív munkára serkentik a képzeletet — évszázadok, sőt évezredek emlékeit sikerült lenyűgöző szemléleti egyszerűsége fogni, mintegy a jelenidőbe átemelni. „Unique!” — kiáltott föl gyakran a vendégem, aki pedig bejárta már a félvilágot és eszé ágában sem volt udvariaskodni; más sétáinkon csöppet se takarékoskodott a kritikai megjegyzésekkel.

A Palota eddig megnyílt részében valóban egyedülálló élmény — szerény tudásom szerint európai viszonylatban is. Hol van még hely, ahol három szinten, néhány teremben nem kevesebb, mint ötvenezer év tekinthető át, ahol ilyen szigorúan váltogatott, számszerűen csöppet sem sok leletanyaggal, képekkel, bútorokkal, kerémiákkal a bőség, a fölbecsülhetetlen gazdagság élményét sikerül fölkelteni. Az Uffiziből, a Hradzsínból is szédelegve távozik a vendég, ám a budai Várban valami katarziszfélet is átél, hisz minden lépése a régmúlt s a jelen fokozódó feszültségével szembesíti, végtére pedig az összebékülés élményével ajándékozza meg. Kitekintve a görög lovagterem ablakán, egy pillantással fognatjuk át a csücsívek keretében a tabáni barokk templom szelíd, szinte falusias arányait, az Erzsébet-híd nemesen egyszerű pilonját, ívének lendületét — egy városkép Budapest, mely végre nem szeccszíós szatócsbolt érzetét kelti a szemlélőben.

Hanem a hely szellemét. Kis tábla a régészeti kiállítás egyik tárlójában: e föld legrégibb telepeseinek a Pireneusoktól Horvátországig szövődtek a kapcsolataik. Néha panaszozzuk, hogy hazánk mindig a népek országútja volt — a Vármúzeumban ennek az örökös vándorlásnak a fölbecsülhetetlen haszna mutatkozik meg. A

bizonyosság, hogy e föld kultúrája mindig is a különféle eredetű, jellegű, térben-időben egyaránt rétegzett törekvések gyújtópontja volt — ennek köszönheti legendás fényét a magyar középkor, mely még töredékeiben is elhomályosítja a későbbi évek szemre pompázatosabb hagyatékát —, éppen, mert tágasabb volt a láthatára. Még a laikus számára is nyilvánvaló például, hogy M. S. mester táblaképe, a Mária és Erzsébet találkozása, vagy egy századdal előzte meg korát — ha egyáltalán lehet időben mérni e remekmű időtlenségét.

De az újabb korok anyaga is hatásos cáfolata az előzetes pirulásoknak, illetve nyomós ok, hogy az előítéleteink miatt piruljunk. A kitűnő válogatás, a remek elrendezés a magyar képzőművészet legjava értékeit vonultatja föl. Ferenczy Károly Női feje, Mátyóki képei, az ismeretlen festő Zrínyi-portréja, a siklósi szabócéh kancsója, vagy egy 1820-ból való frószekrény: megannyi fölfedezés. Tán csak a papagájcs csendéletektől kell ügyes mozdulattal a vendéget elterelni, ám hadd lássák egy emelettel lejjebb Ferenc József budai bevonulását: a talpnyalásnak, az udvaronc dilettantizmusnak ezt az „örökbecsű” példáját. Lássák, hogy minek és miért kellett szükségképpen összeomlania.

Építészek, szobrászok, belsőtervezők, berendezők remek együttműködésének példája a Vármúzeum. Erdemes eldicsekedni vele. Még érdemesebb; újra és újra odalátogatni, kis tábort székkel fölsterelkezve, hogy hosszan csodálhassunk egy bronzkori urnát, vagy a középkori várba vezető lépcső ultramodern domborművét, mely mégis századok szellemét fejezi ki. És újra meg újra átélni e zaklatott korban a tiszt és igaz, bartóki harmóniát.

B. Wapj Lina